

Miks ma seda tegin?

Tõepoolest, miks? Kas ma tõesti arvasin, et keegi tahab üksipulgi teada, kuidas ma oma elukest elanud olen?

Esialgu ei arvanud. Ma ise ei viitsi möödunud aegu üldse meenutada ja olen alati mõelnud, et jubedad on need vanamehed, kes elavadki kogu aeg vaid minevikus ning kelle jaoks jäi maailm seisma sel hetkel, mil Nõukogude Liit laiali vajus. „Oh, mida teie nüüd elust teate,” võtavad nad sisse tähtsa poosi, „vaat kus meie ajal oli...” Ja siis järgneb kõik see, mille pärast on tänapäevases Eestis halb elada ning omal ajal oli jube hea. Kui sa vanasti pörkasid selliste tüüpidega kokku mõne vanainimese sünnipäeval või Delfi kommentaariumis, kus ma küll ise harva käin, siis nüüd on nad vallutanud terve Facebooki, kus ma käin üsna tihti. Õigupoolest ma tänu Facebookile üldse kirjutama hakkasin, sest enne seda olin ikka töötanud valdavalt suuga: nii Eesti Raadios, kuhu ma pärast ülikooli tööle asusin, diskorina – väidetavalt isegi kogu Nõukogude Liidu esimese diskoteegi asutajana, reklaami alal, kus sa ei pea enamasti kirjutama pikemat teksti kui pool A4 lehekülge, ja ka televisioonis, kus ma olen erinevatel aegadel suuga inimeste meelt lahutanud. Esmalt kribasin ma Facebooki lihtsalt sellest, mida olin kuskilt lugenud või kuulnud, hiljem aga hakkasin lisama ka omaenda meenutusi ammustest aegadest, eriti siis, kui need olid lingitud mõne aktuaalse sündmusega. Ja mida rohkem ma neid lugusid kirjutasin, seda rohkem inimesi hakkas oma kommentaarides küsima, miks ma kõike seda raamatusse ei vormi. Et nad tahaksid kangesti mu mälestusi lugeda ning mõni väitis isegi, et ta oleks valmis sellise raamatu endale ostma. Esialgu ma ei võtnud seda kõike tõsiselt, aga kui küsijatest sai juba väiksemat sorti koor ja mõnedki kirjastajad hakkasid uurima, kas nad võiksid seda olematut raamatut kirjastama asuda, siis mõtlesin, et tõepoolest, miks mitte! Aeg on kopp maasse lüüa ja mõned seigad oma elust kirja panna. Sest olgem ausad, pulli on ikka saanud!

Aga enne kui ma mälestusteveski jahvatama panen, mõned n-ö kohustuslikud märkused. Kuna ma pole ajaloolane ja pole ka kogunud arhiivi ega pidanud päevikut, siis on kõik järgnev kirja pandud nii, nagu mul see parajasti meeles on. Kui teie arvates on midagi olnud sootuks teisiti, siis parandage see palun ise oma tulevases mälestuste-raamatus ära. Ja kuna ma pole arvude ja nimede mäletamisega kunagi hiilanud, siis on täiesti võimalik, et mõni daatum on viltu või isikunimi vigane – andke juba ette andeks. Samuti vabandan kõikide nende ees, kes leiavad, et mõne sündmuse puhul oleksin ma pidanud kindlasti ka neist kirjutama. Ju te siis olete mul meelest ära läinud. Järgmine kord rääkige kõvemini või vehkige rohkem kätega, siis jääte paremini meelde. Ainult et kahtlane, kas neid kordi veel tuleb ja kas mind siis enam meenutamas on!

Ja veel. Täna kõiki, kes mind selle raamatu kokkupanemisel abistasid. Eriti suur tänu nendele, kes mulle oma fotoarhiivid avasid, sest minu noorusaegadel polnud ju kombeks iga oma sammu kaameraga jäädvustada, mistõttu mõnest perioodist on kaadreid väga vähe või pole neid üldse. Kuigi ma püüdsin koos kirjastajaga välja selgitada ka koduarhiividest avastatud fotode autoreid, ei osutunud see paraku mõnel juhul võimalikuks. Nii et kui keegi avastab, et just tema on teinud mõne raamatusse sattunud klõpsu, siis palun andke endast kirjastajale märku.

Head lugemist!

Kiire, kiire, aeglane

Iga plaaditantsuka ettevalmistus algas juba nädala algul, mil kõikidele sõpradele anti eelseisvast üritusest teada koos palvega oma uute plaatidega klubisse tulla. Popkunstnik Andres Ader alias Zassa joonistas käsitsi reklaamplakati, mis ülikooli peahoonesse ja klubi teadetetahvlile üles pandi ja sealtpeale hakkas uudis liikuma. Kui pidu lõpuks käima läks, siis oli meil lava peal suur hulk hirmkalleid LP-sid, sest kogu muusika tuli eranditult vinüülidelt ja oli peaaegu 100% ingliskeelne, sest vaid haruharva sai ka mõni sotsmaa bändi plaat peale pandud. Kuna ma olin tol ajal suur Ungari fänn, siis oli selleks enamasti kas Locomotiv GT või Fonograaf. Eesti lugusid me ei saanud algul mängida,

Esiailgu mängisime ülikooli diskos üksnes Lääne mussi vinüülplaatidelt. Kui Toomas sai endale stereomaki, siis lisandus ka Eesti muusika, aga seda vaid näpuotsaga.

kuna kodumaiste bändide lood Melodija heliplaatidele ei jõudnud, portatiivseid stereomagnetofone tol ajal polnud ja monohelist ei tahtnud meiesugused heligurmaanid midagi kuulda. 1973. aastal suutis Tiivel hankida endale stereomaki ja mina Eesti Raadiost eesti bändide värskeid salvestusi. Nii juhtuski, et 1973. detsembris tegi Kohila bändi Ornament lugu „Odüsseuse eksirännakud” TRÜ klubi edetabelis ära nii Slade’ile, T. Rexile kui ka Sweetile. Oma edetabelit hakkasime korraldama juba alates teisest plaadiõhtust, seega 3. novembrist 1972. Mängisime ette viis lugu ja palusime need publikul järjestusse panna. Selleks olid lava ees paberitükid ja pliiaatsid ning lõpus mängiti tabel publikule ette. Esimese *chart*’i kohta pole tallel rohkem andmeid, kui et selle võitis Uriah Heepi laul „Easy Living”, küll aga on ajaloo tarvis fikseerunud 1972. aasta detsembris 150 klubikülastaja poolt kokku pandud tabel: 1. Uriah Heep, „Easy Living”, 2. Waldo de Los Rios, „Mozarti 40. sümfoonia”, 3. Harry Nilsson, „Without You”, 4. George Harrison, „Bangladesh”, 5. Deep Purple, „Never Before”. Tolleaegse publiku popmuusika tundmise taset näitas fakt, et ühel õhtul pressis Alice Cooper end edetabelisse nii mees- kui ka naislauljate kategoorias.

Tagantjärele on raske mõõta ühele klubiõhtule kokku jooksnud vinüülide hulka, aga ma usun, et keskmiselt oli meil laval ehk sadakonna plaadi ringis, mille seas oli nii enda fonoteek kui ka sõpradelt üheks õhtuks laenule saadud LP-d. Teatud osa plaate toimetasid klubisse tuttavad ja tuttavate tuttavad, kes lunastasid sel moel endale ka tasuta sissepääsu, mis klubi ründavat rahvamassi arvestades kujunes igati kobedaks valuutaks. Kuna toonased Lääne vinüülid maksid hinge- hinda, siis oli meil iga kord lava peal korralik varandus. Kord ma arvestasin isegi välja, et kui me oleksime tol õhtul laval olnud plaadid rahaks teinud, siis oleksime suutnud oma kursuse 40 tudengile kolm kuud järjest stippi maksta. Peo hakul jagasime tavaliselt plaadivirna kaheks: ühte need, mida me kindlalt ei mänginud, ning teise need, mille hulgast me repertuaari valisime. Mingit kava või *playlist*’i meil polnud ja peale pandi see lugu, mis parajasti tundus kõige õigem olevat. Põhiline repertuaar oli meile kõrva jäänud briti TOP 20 mängivast Radio Luxembourgist, aga lisaks mängisime ka sellist *rock*’i, mis meile endale meeldis. Enamasti kõlasid Deep Purple, Uriah Heep, Elton John, Alice

Olav ja Toomas TRÜ klubi diskos. Siin on meil juba kaks grammofoni ja kaks identset võimendit Regent. *Sound* oli tolle aja mõistes super!

Cooper, Black Sabbath, Mud, Suzi Quatro, Slade, Sparks, Sweet, David Bowie, The Rolling Stones jne. Uriah Heepi „Easy Living”, mis jõudis 1972. aastal igas meie edetabelis TOP 5 hulka ning mis kuulutati aasta lõpus POP-klubi meelislooks, ei tundu tänapäevase arusaama järgi kuigi tantsitav, aga tol ajal tõmbles publik igasuguse muusika rütmis, peaasi, et see oli tempokas ja vali. Mõistagi tuli meil miskil hetkel ka tempo maha võtta ja panna peale mõned hingematvad ballaadid, nagu näiteks The Rolling Stonesi „Angie” või Harry Nilssoni „Without You”, sest enne peo lõppu oli ju kuttidel vaja neidude vastu liibudes selgeks saada, kas peatselt algav kodutee kulgeb üksinda või paaris. Aga mida aega edasi, seda kaugemale kodutee algus nihkus, kuna meie diskode lõpud venisid üha rohkem hommikutundidesse ja mõnikord päris hommikuni välja.

Hiljem panime püsti ka TRÜ disko iludusvõistluse, mis tekitas küll vastakaid arvamusi, sest osa naisi võttis seda tõe pähe, samas kui meie tahtsime niisama pulli teha, riputades võitjale kaela tordikarbist tehtud medali ja aasides teda lõbusasti publiku ees. Mõnikord kutsusime külla huvitavaid tegelasi, et neid lava pealt näidata ning nendega veidi pulajuttu puhuda. Nii näiteks on mul alles ühe peoõhtu plakat,

kus on külaliseks toleaeagsed lavakad, minu head sõbrad Jüri Krjukov ja Urmas Kibuspuu koos Peeter Volkonski ja Kalju Orroga. Mida nad seal tegid, ei suuda ma enam meenutada, aga ju oli meile olulisem saada tuntud nimed püünele, et sel moel oma pidu veelgi ihaldusväärsemaks muuta.

Loomulikult üritasime ka kõik tehnilised uuendused kohe Tartusse saada. Kuulnud, et keegi TPI tudeng on valmis saanud Eesti esimese valgusmuusika, mis eri sagedustele erineva valgusega reageerib, tarisime kogu selle kupatuse tavalise liinibussi pakiruumis Tartusse, kuid paraku oli imesüsteem tee peal põrutada saanud ega hakanud laval tööle. Mõistagi olime pettunud, kuna olime külalistele lubanud ennekuulmatut vaatamängu.

Klubis käis külas ka filmiamatöör Heino Maripuu, kes kuvas ekraanile välismaa bändide esinemisi, mis olid Soome telekast 8 mm kaameraga filmitud, püüdes samal ajal tavalise makiga sinna juurde heli mängida, aeg-ajalt oma riistapuid käega pidurdades, et mingitki sünkrooni saavutada. Tulemus oli kvaliteedilt üsna tagasihoidlik, aga siiski ehe välja-maa kraam. Lõuna-Eestist pärit tudengid, kes polnud kunagi Lääne tippbände liikumas näinud, vahtisid seda lummatud ilmel.

Kui hiljem on kõvasti vaieldud, millal sõna „diskoteek” Eestis esimest korda kasutusele võeti, siis oli see arvatavasti 1973. aastal – iga-tahes 14.12.1973 ilmunud artiklis on mustvalgel juttu juba diskoteegist. Kuna selles arvatavasti minu kirjutatud ülevaates on mainitud, et Poolas on üliõpilasklubides diskoteegid igal õhtul, seletab see ka meedias levinud legendi, nagu oleksin ma võtnud sõna „diskoteek” kasutusele pärast Poolast naasmist. Tegelikult käisin ma esimest korda Poolas alles uue Eesti Vabariigi ajal.

Stereoõhtu plakadid joonistas käsitsi Andres Ader alias Zassa, kes markeeris oma taiesed kaubamärgiga Alice. Olav Osolini arhiiv.

Kes lubas?

MUIDE...

Muide, mulle isiklikult tundub, et klubi diskoteekidel jääb nii jalgealust pinda kui õhku järjest napimaks. Seevastu aga produtseerib tuhandepäine inimmass ohtralt higitsehka, mille kätte on minestanud nii mõnigi külastaja. Aknaid ei või avada, sest neist ähvardab sissetungida lugematu arv iga sorti kaake. Välja end tuulutama minna pole ka muidugi võimalik, sest kui sul õnnestubki ust piiravast inimeest läbi murda, siis tagasipääsemise lootus on sootuks välistatud. Tõsi küll, võiks ju ukseid parajal ajal sulgeda (ega kinno või teatrissegi müüda pileteid piiramatult), ent sel juhul jääks klubi fondi oodatud kopikas laekumata. Ja kes suudab klubihoone jälle õigesse kohta tagasi vedada, kui raevunud ukse taha jääjad selle paigalt nihutavad?

Probleem on vana, kuid ei lähe vananedes nagu vein meeldivamaks ega magusamaks. Julgen esitada mõned lahendusviisid: 1) püstitada diskoteegi tarbeks 6000 inimest mahutav kaar- või kilehall; 2) üürida välja Tartu turuhoone; 3) korraldada diskoteegid kaks korda päevas: hommikupoolsele vahetusele kell 20–24, õhtukoolis käivatele (eeskätt filoloogidele) kell 10–14; 4) lubada diskoõhtutele nimekirja alusel ainult need õppe- ja ühiskondlikus töös silmapaistnud üliõpilased, kes on käinud tuberkuloosivastasel vaksineerimisel; 5) loota võimenduse lõplikule ülesütlemisele; 6) eksmatrikuleerida Olav Osolin.

Muide, arvan ka, et Kartaago tuleb hävitada. KATO NOOREM

Tagantjärele on imestatud, mis imenipiga olid sellised diskoõhtud üldse võimalikud riigis, kus kõik lõbustusasutused suleti õhtul kell üksteist ja kus tantsuansamblid tohtisid tegutseda vaid pärast tarifitseerimist ja ka siis pidid nende repertuaaris olema põhisosas Nõukogude autorite laulud, natuke eesti omi ja vaid näpuotsaga muu maailma autorite loomingut ning seegi soovitatavalt eesti keeles. Ometi oli aga sellesamas riigis üks koht, kus köeti kogu öö maksimaalse volüümiga Black Sabbathit ja Alice Cooperit ning juhtus sedagi, et muusika pandi vaiki alles varahommikul. Nii mõnigi kord pühkis tööpäeva alustanud koristaja Tähe tänava klubi saali põrandat, kui viimased tantsijad veel parketil tuusiasid. Ma ise olin vahel terve öö kestnud hüppamisest ja mikrofoni röökimisest omadega nii läbi, et ei jõudnudki end intrisse vedada, vaid kebisin hommikul magama klubi pööningul vedelevale diivanile, kus ma tegin silmad lahti alles pärastlõunal. Raul Rebane räägib siiani, et Osolin oli meie kursusel ainus üliõpilane, kel õnnestus kella kolmesed loengud sisse magada.

Kummaline oli ka see, et pisikesse klubihoonesse, kus tavalisel tantsuõhtul oli vahest paarsada inimest, sai disko ajal rahulikult sisse pressitud üle tuhande näo,

Ajalehes TRÜ ilmunud kommentaar klubi diskodel valitseva hullumaja kohta.

nii et mõnikord muutus tantsijatest eraldunud kuumus miskiks kummaliseks higiseguseks kondensaadiks, mis voolas mööda seinu alla ja moodustas hommikuks parketil korraliku veekihi. Mul on siiani meeles, kuidas viimased hommikused tantsijad higisegusel põrandal innukalt liugu lasid. Ja omamoodi kummaline oli ka see, et tõrjudes mitteüliõpilastest diskosõpru, barrikadeeriti klubis kõik aknad ja muud avad ning ainus väljapääs oli kitsuke uks, mida kaitses haamriga vehkiv Habe. Ma võin vaid õudusega ette kujutada, mis oleks juhtunud siis, kui selles hullumajas oleks tuli lahti läinud, sest lava peal ja lava taga tõmmati rahulikult suitsu, nii nagu ka klubi fuajees ja keldris, sest tol ajal suitsetati üldse kõikjal ja kogu aeg. Kusjuures 70ndate lõpus läkski Tähe tn klubihoone põlema, aga õnneks mitte sigaretist, vaid lavaalustest juhtmetest ning pealegi olin mina selleks ajaks juba Tartust lahkunud.

Miks meil siis kõike seda teha lubati? Ennekõike ilmselt sellepärast, et kuna tegu oli vaid Tartu Ülikooli tudengitele mõeldud üritusega, mis toimus kinniste uste taga, siis see linnavõimu ja parteikomiteesid ei puudutanud, mistõttu nad pidasid targemaks oma nina sinna

TRÜ klubi kunstiline juht Anneliis Moss DJ-laua taga. Paremalt toetab teda Jaak Vitsur, vasakul Peeter Virsa, plaate valib Olav Osolin. Foto Anneliis Mossi erakogust.

mitte toppida. Pealegi olnuks neil raske võtta seisukohta, kas sedasorti isetegevust lubada või keelata, ja kui keelata, siis mille alusel? Puudus ju plaadimuusikaga tantsuõhtute kohta igasugune regulatsioon, mis oli iseenesest paras ime riigis, kus iga väiksemagi asja kohta oli kolm juhendit. Ka KGB ei tundnud meie vastu huvi, mis on mulle hiljem isegi kummaline tundunud. Aga ju keegi hoidis sündmustel silma peal ja kui nähti, et otseselt riiki ei kukutata, siis ei leitud põhjust reageerida. Vähe-masti ma pole kuulnud, et Tartu KGB oleks kedagi meist plaadiõhtute korraldamise pärast vaibale kutsunud. Kindlasti oli siin oma osa ülikooli klubi juhtkonnal, kes pidi hoolitsema selle eest, et maja oleks tudengeid täis, ning kui see tänu diskole nii oligi, siis lasti meil täiega möllata. Mulle on vihjatud sedagi, et kuna meie kunstilise juhi vanem vend Ilmar Moss oli juba Tallinnas kõva koha peal, ei juletud Anneliisile Tartus hõlma karata, mis võis ju nii olla, ehkki Anneliis ise väitis, et vennaarmu ta ei tundnud. Omamoodi piksevarras oli ka ülikooli komsomolikomitee, kes pidi ülikooli klubi tegutsemisel silma peal hoidma ja kelle liikmetel oli meie pidudest hea ülevaade, kuna nad käisid seal ise hüppamas. Kui ühel hetkel hakkas ülikooli juhtkonnale tulema kaebusi, et ülikooli klubi on muutunud roiskunud kapitalismi elustiili propageerimise allikaks ja sellised plaadiõhtud tuleks „kinni keerata”, siis kutsusid komsomoli-juhid mind neljasilmavestlusele, arutamaks klubidisko kaitsmist. Minu mäletamist mööda olid signaalid tulnud eeskätt õigusteaduskonnast, mis mind muidugi ei üllatanud, kuna kuulu järgi oli seal iga kolmas tudeng koputaja ja iga neljas niisama punane. Lõpuks tuli komsomolikomitee juhtkond lagedale ootamatu ideega, et kui ma laseksin end valida ülikooli komsomolikomitee liikmeks, siis oleks juurakatest kaebajatel raske mulle hõlma karata ja ma võiksin klubis oma diskosid rahuliku südamega edasi kütta. Ma ei mäleta, et ma selle ettepaneku üle oleksin väga pikalt juurelnud – ju ma vaatasin, et mis seal ikka, kui see aitab diskot säilitada, siis teeme ära! Järgmiste komsomolikomitee valimiste koosolekul seatigi üles ka minu kandidatuur, aga kui TRÜ aulas koosolekut juhataav Igor Gräzin päris saalilt, kas kandidaadile on küsimusi, siis tõusid mõned õigusteaduskonna tudengid järjekorras püsti ja hakkasid kaebama, et ülikooli klubist on saanud otsekui kohalik Radio Luxembourg, mis levitab läänelikku rämpsua ja vaenulikku ideoloogiat ning selle asemel et selle

Tartu Ülikooli komsomoliaktivistid aktsioonis. Teed sauna juhatab Igor Gräzin, õllevaati lükkavad Toivo Tasa ja Olav Osolin, neid innustab Tiit Rosenberg. Taga lükkab tuvastamata isik teist õllevaati. Foto Ülo Langel*i* erakogust.

Asi kisub peoks. Käed on ühendanud Tarmo Urb, Ülo Langel ja Olav Osolin, jälgivad kaunitarid Aune Kulikova (Past) ja Mercedes Pent (Merimaa), lisaks Tiit Rosenberg. Foto Ülo Langel*i* erakogust.

korraldaja komsomolikomitee liikmeks valida, tuleks ta hoopis ülikoolist välja visata. Õhkkond kippus hetkega tuliseks, aga õnneks säilitas Gräzin rahuliku meele ja teatas, et ta palus saalil esitada kandidaadile küsimusi, aga paraku kvalifitseerub juuratudengite sõnavõtt arvamusalalduseks, mistõttu ta saab aru, et küsimusi pole ja asi pannakse hääletamisele. Nii saigi must ootamatult miskiks ajaks TRÜ komsomolikomitee liige, olgugi et ma selleks ise mingit initsiatiivi ei avaldanud ja ma ei mäleta, et mul oleks tulnud seal täita muud rolli kui teha ülikooli klubis diskosid. Samas polnud ülikooli komsomolikomitee minu silmis ka miski selline seltskond, keda oleks tulnud ilmtingimata häbeneda, sest mõnedki sealsed tüübid olid mõistlikud tegelased, kes korraldasid lisaks nomenklatuursele jurale ka asjalikke üritusi ning eks sai nendega koos pidusidki peetud.

Muuseas, peagi sai TRÜ klubi diskoteek tuntuks juba üle kogu Nõukogude Liidu, sest miski suur üleliiduline ajaleht, mis oli vist Komso-molskaja Pravda, kirjutas meie diskost pika loo, kirjeldades, kuidas ma „lendlesin klubis heliplaatide kohal” ja avaldades ka foto. Selle peale hakkas Tartu Ülikooli saabuma NSV Liidu eri paikadest kirju, milles paluti saata meie plaadiklubi põhikiri ja ürituste dokumentatsioon, et neil oleks alus sarnaste ürituste korraldamiseks. Paraku ei saanud me tunnistada, et meil pole ei põhikirja ega ka dokumentatsiooni, mistõttu ma ka ühelegi kirjale ei vastanud.

Kui püüda tagantjärele analüüsida, miks meie diskod nii plahvatuslikult kiiresti legendaarse staatuse saavutasid, siis oli esimene põhjus kindlasti ürituse uudsus ja unikaalsus. TRÜ Tähe tänava klubi oli ainus paik kogu Eestis (ja ilmselt ka kogu Nõukogude Liidus), kus sai avalikult pidutseda kõige popima Lääne muusika saatel ja kogeda muusika vastuvõtul sellist tehnilist taset, millest suur hulk külalisi polnud undki näinud. Aga samas ei tohi unustada ka esimeste DJ-de tohutut entusiasmi, leidlikkust ja töökust, sest kõike seda ei tehtud mitte raha teenimiseks, vaid selleks, et viia ellu oma uusi ideid ning pakkuda noorele hingele eneseteostust.